

Asymmetrinen Saksa

Muutamia huomioita yhdistyneestä Saksasta ja sen tutkimuksesta

K i m m o E l o

Miten hyvänsä nykyhetken ja siten myös tulevaisuuden mahdollisuuksia kymmenen vuoden jälkeen arvioidaankin, menneisyyden suhteen pätee, että Saksojen yhdistymisprosessi tapahtui asymmetrisesti.

Tämän Wolfgang Schluchterin (2001a, 11) väitteen ytimessä on sana ”asymmetrinen”. Englannin sanakirja antaa termille *asymmetric* seuraavan selityksen: ”not having parts or features that correspond to each other in size, shape, function, etc.” (Oxford... 1998, 63). Tätä kautta tulkittuna Schluchterin lause voidaan ymmärtää väitteeksi, että yhdistymisprosessi tapahtui kahden Saksan välillä, jotka eivät – ainakaan prosessin aikana – vastanneet toisiaan.

Ensi näkemältä katsottuna tämä ei ole yllätys, olihan yhdistymisprosessissa kyse yhtäältä demokraattisen ja diktatorisen, toisaalta markkinatalouden ja suunnitelmatalouden liittämisestä toinen toisiinsa. Schluchterin argumentin tekee kuitenkin mielenkiintoiseksi sen perustelu: yhdistymisprosessi oli asymmetrinen, koska *vain* itäisen Saksan asukkaat joutuivat syvälle menevien muutosten kohteeksi. Saksan uudet osavaltiot, so. ex-DDR, ”lännetettiin” paitsi institutionaalisesti, myös (ainakin osittain) kulttuurisesti ja henkilötasolla. (Schluchter 2001a, 12.)

Schluchterin asymmetria-käsitys on siis pikemminkin funktionaalinen: asymmetria syntyi, kun toinen – uudet osavaltiot – joutui muuttumaan toisen – vanhat osavaltiot – pysyessä (lähes) ennallaan. Vastaavan tyyppistä *funktionaalista* asymmet-

riaa ovat havainneet myös muut tutkijat. Esimerkiksi Korten (1996, 13) mukaan yhdistyminen merkitsi entisen DDR:n asukkaille traditionaalisen toimintakehikon katoamista, mikä ei voi olla näkymättä yhdistymisprosessissa. Reißig (2000, 75) puolestaan näkee yhdistymisprosessia rasittavaksi erityispiirteeksi pyrkimyksen toisaalta minimoida riskit ja transaktiokustannukset, toisaalta maksimoida ”vanhan” Saksan liittotasavallan jatkuvuus- ja stabiiliuspreferenssit. Schmidt kiinnittää huomiota siihen, että ”unification has not significantly altered most of the governance structures of the Federal Republic of Germany” (Schmidt 1992, 2), kun taas Schroeder (2000, 9) näkee suurimmaksi ongelmaksi sosiaalistraktuuriin ja arkipäivän kulttuurien eroavaisuudet.

Näille huomioille on leimallista sisäänrakennettu vaatimus symmetriasta, so. havaittavissa oleva asymmetria tulkitaan negatiiviseksi ilmiöksi, joka pitää poistaa. Tässä artikkelissa pyrin osoittamaan, että keskeinen syy tällaisen negatiivisen asymmetriakäsityksen syntyyn on löydettävissä siitä metodologiasta, jolla entisiä itäisen Keski-Euroopan maita, mukaan lukien DDR, tutkitaan.

Saksojen yhdistymisen toteutus

Heti alkuun on syytä todeta, että jo realisoitunut Saksan kysymyksen ratkaisumalli 2. maailmansodan jälkeen merkitsi asymmetrian syntyä. Vuonna 1949 toteutunut kahden saksalaisvaltion muodostaminen tapahtui muodostamalla länsiliittoutuneiden *Trizonesta* (Yhdysvallat, Iso-Britannia ja – 8.5.1949 alkaen – Ranska) demokraattis-kapitalistiseen yhteiskuntajärjestykseen perustunut Saksan liittotasavalta (BRD) ja Neuvostoliiton miehitys-

vyöhykkeestä sosialistiseen yhteiskuntajärjestykseen perustunut Saksan demokraattinen tasavalta (DDR). BRD:n ja DDR:n välinen pinta-alasuhte oli 2:1 ja väestösuhde n. 4:1.¹ Näin muodostetut Saksat eivät olleet asymmetrisiä vain kooltaan, vaan olemassa oli myös funktionaalinen asymmetria, toisilleen vastakkaiset taloudelliset-politiittiset järjestelmät. Tämä asymmetria oli olemassa myös 1990².

Berliinin muurin murtuminen 9. marraskuuta 1989 merkitsi aiemmin lähinnä DDR:n sisäiseksi ongelmaksi nähdyin järjestelmäkriisin muuttumista yhä selkeämmin kokonaissaksalaiseksi ja –eurooppalaiseksi ongelmaksi. Samalla kuitenkin etenkin BRD:n liittokansleri Helmut Kohl alkoi yhä aktiivisemmin ajaa Saksan kysymyksen ratkaisua yhdistymisen muodossa. Tässä vaiheessa nopeaa yhdistymistä ei kuitenkaan pidetty DDR:ssa eikä BRD:ssa realistisena vaihtoehtona, koska Neuvostoliiton ei uskottu luopuvan DDR:sta. Asennoituminen yhdistymiseen pitkän aikavälin prosessina on havaittavissa myös liittokansleri Kohlin 28. marraskuuta 1989 esittelemässä nk. ”10 kohdan ohjelmassa Saksan ja Euroopan jaon voittamiseksi”³, jonka mukaan varsinaisen yhdistymisen esivaiheina olisivat sopimusyhteisö ja konfедераatio.

Keväällä 1990 kysymys ei ollut enää siitä, toteutuisiko yhdistyminen, vaan *miten* se toteutettaisiin. Tässä artikkelissa käsiteltävän tematiikan kannalta perusteltua on rajata tarkastelu niihin kahteen optioon, jonka BRD:n peruslaki (*Grundgesetz*, GG) vuoden 1990 tilanteessa tarjosi.

Ensimmäinen näistä optioista oli artiklan 146 mukainen prosessi, joka olisi vaatinut vanhan peruslain korvaamista hyväksytyllä perustuslailla (*Verfassung*), ”jonka Saksan kansa on vapaasta tahdostaan hyväksynyt.” (Hesselberger 1999, 383). Tämä vaihtoehto olisi mahdollistanut yhdistyvän Saksan perustuslaillisten peruseräkkeiden uudelleenmuotoilemista ottamalla huomioon sekä läntisten että itäisten toimijoiden näkemykset (Quint 2001, 21). Tämä olisi kuitenkin merkinnyt olennaisesti pidempää yhdistymisprosessia. Tämän vaihtoehdon vahvimpiin kannattajiin vuonna 1990 kuuluivat sosiaalidemokraatit, joskin tämä kysymys toi samalla esille etenkin länsi-SPD:n sisäiset ristiriidat yhdistymiskysymyksessä (Schroeder 1998, 364).

Toinen optio, jonka GG tarjosi, oli artiklan 23 mukainen prosessi. Ennen Saksojen yhdistymistä artikla 23 määritteli GG:n koskevan BRD:n osavaltioita, mutta yhdistymisprosessin kannalta olennaisinta oli artiklan loppulause: ”Saksan muissa osissa se [so. GG] saatetaan voimaan näiden liittymisen jälkeen” (Hesselberger 1999, 199). Tämä lause oli yhteydessä vuosina 1949-1990 GG:n johdannossa määriteltynä yhdistymisvaihtoehtoon: ”Koko Saksan kansaa vaaditaan, päätöksentekovapauden valitessa, saattamaan loppuun Saksan yhtenäisyys ja vapaus” (Hesselberger 1999, 55). Tämän option kannalle asetui erityisesti kristillisdemokraatit, jolloin DDR:n ensimmäisten ja viimeisten vapaiden kansankamarivaalien todellinen valinta tehtiin hitaan ja nopean yhdistymisen välillä – jälkimmäisen hyväksi.

Vaalitulos – ja siten artiklan 23 mukainen yhdistyminen – näytti siis vahvistavan argumenttia, jonka mukaan itä oli ”liittymässä” länteen⁴, mistä johdettua lännen institutionaalisen-juridisen järjestelmän ulottaminen liittyville alueille oli perusteltavissa. Näin toteutettuna oli myös, enemmän tai vähemmän, mahdollista säilyttää sekä GG että BRD:n poliittis-oikeudelliset struktuurit. Yhtenä relevanttina selittävänä tekijänä näyttää olevan myös BRD-hallituksen haluttomuus riskeerata melko epäselvässä tilanteessa ajallisesti pidempikestoisen perustuslain säätämisen prosessin mahdolliset poliittiset seuraamukset. (Quint 2001, 21-22.)

Valittu toteuttamistapa merkitsi siis DDR:n poliittisen, institutionaalisen, taloudellisen ja oikeudellisen struktuurin korvaamista BRD:n vastaavilla, mutta samalla myös sekä GG:n että BRD:n struktuurien säilymistä pitkälti aiemmassa muodossaan. On kuitenkin syytä huomata, että vuoden 1990 tilanteessa sellaisia poliittis-sosiaalisia vaihtoehtoja, jotka olisivat saavuttaneet laajaan hyväksynnän, ei käytännössä ollut (Brezinski 2001, 2).

Saksojen yhdistymisen tutkimus

Edellä on osoitettu, että nimenomaisesti yhdistymisen toteutus synnytti funktionaalisen asymmetrian, kun vanhoissa osavaltioissa kaikki näytti jatkuvan suurin piirtein kuten ennenkin. ”Perustuslaki-

patriotismi” (Habermas) instrumentalisoiitiin omaksi antiteesikseen, kaiken tyyppisten muutosten torjumiseksi (Beyme 1999, 453). Politologisen tutkimuksen perspektiivistä tarkasteltuna edellä sanottu näyttää heijastuvan myös yhdistymisprosessin tutkimukseen, joka näyttäisi fokusoituvan/redusoituvan lähes yksinomaan juuri uusia osavaltioita koskevaksi – poikkeuksena (luonnollisesti) kansainvälisen politiikan tutkimus.

Yhdistyneen Saksan tutkimus kiertyy tavalla tai toisella yhden käsitteen, ”sisäinen yhdistyminen”, ympärille. On syytä huomata, että jo tämä käsite sisältää implisiittisen oletuksen symmetriasta eräänlaisena päätepisteinä. Sisäinen yhdistyminen on siis tapahtunut, kun uusien ja vanhojen osavaltioiden välillä ei voida enää havaita olennaisia eroavaisuuksia. Tai: funktionaalinen symmetria on korvannut funktionaalisen asymmetrian. Tästä perspektiivistä käsite voidaan purkaa kahdeksi prosessiksi: joko molemmat tai vain toinen prosessin osapuolista muuttuu. Yhdistyneen Saksan tutkimuksessa kyse näyttää olevan nimenomaisesti jälkimmäisestä.

Varsin mielenkiintoinen huomio on, ettei *vanhojen* osavaltioiden muutokseen liittyvää politologista tutkimusta juurikaan löydy. Jos tarkastelun ulkopuolelle jätetään asenne- ja mielipidetutkimukset, voidaan esille nostaa Reißig (2000), joka pyrkii analysoimaan sekä uusien osavaltioiden transformatiota että vanhojen osavaltioiden muutoksia. Myös Pollack (2000) on pyrkinyt vertailevaan tutkimusotteeseen tarkastelemalla sosiaalista epätasa-arvoa ja demokratiakäsitystä uusissa ja vanhoissa osavaltioissa. Puoluejärjestelmän haasteita yhdistyneessä Saksassa ovat puolestaan tarkastelleet Schluchter (2001b) ja Stöss (2000), kun taas Beyme (1999) pyrkii poliittisen järjestelmän pitkän kaaren kokonaistarkasteluun. Näitä vanhoihin osavaltioihin fokusoituvia tutkimuksia voi kuitenkin pitää pikemminkin yhdistyneen Saksan tutkimuksessa poikkeuksina.

Käsitystä ”sisäisestä yhdistymisestä” symmetriana tukee mm. Wiesenthalin (1995, 134) huomio, jonka mukaan yhdistymisen onnistumista ei arvioida yksinomaan jo tapahtuneen kehityksen, vaan myös uusien ja vanhojen osavaltioiden ”elintasokuilun” kaventumisen perusteella. Samantyyppisesti

argumentoivat myös Schroeder (2000, 260) ja Kaase (1999, 454), joiden mukaan ”sisäisen yhdistymisen” mittatikkuna on useimmiten tavoite saada uusissa osavaltioissa demokraattisille instituutioille vastaava hyväksyntä kuin vanhoissa osavaltioissa. Myös Thumfartin (2002) sinänsä varsin kattava analyysi uusien osavaltioiden poliittisesta integraatiosta näyttää tukevan argumenttia, jossa yhdistymisprosessin tutkimus kulminoituu nimenomaan symmetria-asymmetria-problematiikan ympärille.

Vaikka nykyistä tutkimusorientaatiota voidaankin pitää yhdistymisen toteuttamisen valossa jopa perusteltuna, ei tämä väite suinkaan tarkoita, että tutkimusote olisi ongelmaton. Rolf Altenhof ja Eckhard Jesse toteavat osuvasti, että ”sisäinen yhdistyminen” -käsitteen määritelmällinen epämääräisyys mahdollistaa sen, että ”rima’ voidaan asettaa niin korkealle, että mikä tahansa edistyminen näyttää riittämättömältä. Tässä mielessä tämä populaari sanamuoto palvelee eräänlaisena yhdistymisen de-legitimointivälineenä” (sit. Grünbaum 1999, 151).

Hieman kärjistetysti voi todeta, että BRD:n järjestelmä näyttää olevan tutkimusten *ceteris paribus* -oletus, jonka myötä vanhat osavaltiot näyttävät stabiilina jatkuvuutena, johon uusia osavaltioita verrataan ja sovitetaan.

Transitiotutkimuksen ongelmat

Jo nopea vilkaisu tutkimuskirjallisuuteen kertoo, mistä uusien osavaltioiden tutkimuksessa on kyse. Termi *transformaatio* löytyy jossakin variaatioissa lähes jokaisesta yhdistymisprosessia uusien osavaltioiden muutosprosessina tarkastelevasta tutkimuksesta. Tämä näyttäisi oikeuttavan sen oletuksen, ettei asymmetrian-ongelma olekaan yhdistyneen Saksan tutkimuksen, vaan pikemminkin *transitologian* ominaisuus.

Vuoden 1990 jälkeen transitologia – järjestelmämuutostutkimus – koki uuden tulemisen. Tällä hetkellä termillä viitataan lähes yksinomaan itäisen Keski-Euroopan (IKE) entisten sosialistimaiden ja Venäjän muutoksen ”diktatuurista demokratiaan” (Merkel&Puhle) tutkimukseen. Em. oletus on looginen kuitenkin vain, mikäli uusien osavaltioiden kehitys voidaan katsoa kuuluvaksi osaksi IKE-maiden

transformaatio-problematiikkaa. Tämän pitäisi olla selviö, olihan ex-DDR osa sosialistimaiden leiriä. Lisäksi uusien osavaltioiden poliittis-taloudellinen järjestelmä on läpikäymässä syvällistä muutosta, aivan kuten muutkin post-sosialistiset yhteiskunnat.

Jos seurataan Kupferbergin (1999, 128-129) tai Offen (1994, 272-276) argumentaatiota, itäisen Saksan prosessi tulisi pikemminkin nähdä transformaa-tion malli- kuin erityistapauksena. Offe huomauttaa, että uusien osavaltioiden integroitumis- ja trans-formaatioprosessin mahdollinen epäonnistuminen tulisi tulkita pikemminkin osoitukseksi läntiseen ”ihanteeseen” perustuvan, ulkopäin johdetun ja tuetun prosessin ongelmallisuudesta kuin uusien osa-valtioiden ”syyksi”⁵.

Juuri tämä symmetriahakuisuus on transitologian, etenkin sen post-1990-sovelluksen, sisäänrakennettu logiikka. Lähtötilanteen asymmetriasta, jossa asetetaan vastakkain todellisuus ja ideaali (totalitarismi vs. demokratia, suunnitelma- vs. markkinatalous), pyritään kohti symmetriaa, jossa todellisuus=ideaali (näin esim. Salminen&Temmes 2000). Demokratiaan liittyen toteaa Henri Vogt (2002, 238-239) tuoreessa artikkelissaan osuvasti: ”Demokratiasta on näin tehty jonkinlainen ylhäältä annettu malli,[...] jonka sisällä olisi pysyttävä ja jonka toteutumista voidaan jollain mielekkäällä empiirisellä kaavalla mitata”. Tämä on sikäläkin ongelmallinen lähestymistapa, koska edes samanlaisiin talousjärjestelmiin perustuvien maiden transformaatio ei ole vielä koskaan tapahtunut symmetrisesti (Beyme 1999, 453). Koska IKE-maiden transformaatiossa myös talousjärjestelmät poikkeavat ”ideaalista”, lienee symmetriahakuisuuden kritisointi aiheellista⁶.

Transitologian perustuminen, muodossa tai toisessa, edellä kuvattuun mekaniikkaan, johtaa kahteen transitologian alatyyppiin. Ensimmäinen näyttää olevan yhteydessä etenkin yhteiskuntatieteitä kohtaan esitettyyn syytökseen näiden ”kyvyttömyydestä” ennakoita sosialismin romahdusta Euroopassa. Tätä ”traumaa” näytetään nyt pyrittävän kompensoimaan pääosin keräämällä IKE-maista mahdollisimman nopeasti mahdollisimman paljon dataa mahdollisimman monelta eri alueelta (ks. myös

Thumfart 2002, 21-22; Beyme 1995, 118-119). Tämän mitattavissa olevan aineiston perusteella pyritään luomaan jonkinlainen yhteys demokratian ”kehittyneisyyteen” tai vakiintuneisuuteen (esim. Huntington 1991; Vanhanen 1984). Nyt voi kysyä, onko tässä todellakin transformaatio- vai demokratiatutkimuksesta. Valitettavan usein näitä näytetään käytävän synonyymeina.

Toinen sovellustapa on IKE-maiden järjestelmämuutoksen ulkoapäin tapahtuva ohjailu ja arvottaminen. Itäisen Saksan järjestelmämuutosta voidaan perustellusti pitää juuri tällaisena ulkopäin johdetuna prosessina. Usein tähän liittyy pyrkimys soveltaa jonkinlaista valmista mallia tavalla, johon Vogt viittaa termillä ”käsitteellinen imperialismi” (2002, 239). Kyse on latinalaisessa Amerikassa ja Etelä-Euroopassa saatujen tutkimustulosten soveltamisesta IKE-maiden kontekstissa (soveltajina mm. Linz&Stepan 1996, Merkel 1999, Merkel&Puhle 1999, Merkel 1996). Tämä ”konseptimatkailu” (Sartori) tai konseptien venyttäminen (*conceptual stretching*) ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton, etenkin kun em. maiden välillä voidaan havaita perustavanlaatuisia eroavaisuuksia lähes kaikilla tasoilla (ks. tark. esim. Markwick 1996, 260-261).

Kyseenalaistaa kuitenkin voi, tuottaako transitologinen paradigma todellakin jotakin lisäarvoa järjestelmämuutostutkimukselle. IKE-maiden tutkimuksessa nimittäin tuskin on kyse mistään ilmiöstä *sui generis*. Edellähän on jo viitattu latinalaiseen Amerikkaan yhtenä, joskin ongelmallisena, vertailukohtana. Mielenkiintoisempaa on, että kehitysmaatutkimus, josta voidaan löytää (enemmän) yhteneväisyyksiä IKE-maiden problematiikkaan, jää (lähes) täysin pimentoon transitologiassa (ks. myös Kubicek 2000). Lieneekö syynä se, että kehitysmaat ovat usein olleet esimerkiksi juuri *epäonnistuneista*, ulkopäin ”istutettuihin” malleihin perustuneista prosesseista.

Tarkasteltiinpa transitologiaa kummasta perspektiivistä tahansa, on kyse funktionaalisen symmetrian positiivisuuden nimiin vannovasta paradigmasta. Erityisen leimallista tämä on toteutunutta kehitystä johonkin predefinoituun ideaaliin määrittelevälle tutkimusotteelle, mutta samasta ongelmasta ei ole vapaa myöskään ”konseptimatkailuun” perustuva lä-

hestymistapa, etenkin kun nk. ”toisen aallon” (Huntington) järjestelmämuutokset tapahtuivat varsin erilaisten olosuhteiden vallitessa.

Saksa-tutkimuksen tulevaisuus

Olen edellä osoittanut, että asymmetrian tulkitseminen ongelmaksi on johdettavissa 1990-luvun IKE-maiden tutkimuksen paradigmaan, transitologiaan. Esittämäni kritiikki vaatii kuitenkin, ollakseen tieteellisesti rakentavaa, jonkinasteista vaihtoehtoisten lähestymistapojen tarkastelua. Seuraavassa esitän alustettavaksi ymmärrettävän luonnoksen Saksa-tutkimuksen tutkimusohjelmaksi, joskin ohjelma-termini tulee ymmärtää erittäin väljästi.

Ensimmäinen askel on luopua itä-länsi-vastakkainasettelusta, so. taipumuksesta tulkita funktionaalinen asymmetria ongelmaksi. On totta, että idän ja lännen välillä on edelleen runsaasti eroavaisuuksia, mutta nämä erot eivät automaattisesti ole ongelma. Pikemminkin ytimeltään monistinen symmetria-vaatimus on ristiriidassa paitsi yhteiskunnallisen monimuotoisuuden ja kulttuurisen avoimuuden, myös saksalaisen alueellisen heterogeenisyyden kanssa. Tässä hedelmällinen lähestymistapa voisi olla historiapolitiikka, jolla tarkoitetaan ”historian poliittista käyttöä julkisuudessa mobilisoivien, politisoivien tai legitimoivien vaikutusten saavuttamiseksi” (Nyyssönen 2001, 31). Tutkimuskysymykseksi muotoiltuna: kenen intressissä on ylläpitää käsitystä asymmetrian – tai: ”sisäisen yhdistymisen” puuttumisen – negatiivisuudesta.

Toisena askeleena – ja tämä koskee erityisesti kansainvälisen politiikan tutkimusta – tulisi tiivistää sisä- ja ulkopolitiikan tutkimuksen välistä ongelmanasettelua. Tässä mielenkiintoisen lähestymistavan voisi tarjota esimerkiksi Haftendornin (1989) pelitila-malli, joka pyrkii analysoimaan sisäpoliittisten konfliktiasetelmien heijastumista ulkopolitiikkaan. Tämän lähestymistavan kautta voisi olla mah-

dollista analysoida esimerkiksi liittokansleri Schröderin lanseeraamaa ”*deutscher Weg*”-paradigmaa, etenkin kun Schröder näyttää tämän artikkelin kirjoitushetkellä (päivä vaalien jälkeen) säilyttävän asemansa liittokanslerina.

Edellä luonnosteltu ohjelma ei tarkoita, että jokaisen Saksa-tutkijan tulisi orjallisesti noudattaa sitä – puhumattakaan, että heidän tulisi toteuttaa koko ohjelma. Kumpikin askel vaatii detaljoitumpaa ongelmanasettelua ja mahdollistaa hyvinkin erilaiset lähestymistavat. Kiteyttäen ilmaistuna: totalitaarisen diktatuurin ja demokratian yhdistyminen ei ole integraatio-, vaan yhteenkasvuprosessi, jossa molemmat muuttuvat ja jolla muutoksella on vaikutusta sekä sisä- että ulkopolitiikkaan.

Lopuksi

Tässä artikkelissa olen pyrkinyt osoittamaan, että negatiiviseksi tulkittu yhdistyneen Saksan asymmetria on ensisijaisesti seurausta valitusta tavasta tehdä tutkimusta, kun tutkimus on fokusoitunut eksklusiivisesti uusien osavaltioiden tutkimukseen. Edelleen olen pyrkinyt osoittamaan, että tämä negatiivinen asymmetria-käsitys on johdettavissa 1990-luvun paradigmaan, transitologiaan.

Tähän kritiikkiin pohjautuen olen esitellyt alustavan version tutkimusohjelmasta, jonka kautta olisi mahdollista siirtyä symmetriahakuisuudesta kohti asymmetrian positiivista tulkintaa, asymmetrian määrittämistä mahdollisuudeksi. Vaikka ohjelma liitettiinkin Saksa-tutkimukseen, katson sen teoreettisella perusasetelmalla olevan relevanttiutta IKE-maiden tutkimukselle laajemminkin. Tämä on myös sikäli relevantti vaatimus, että Saksa on historiallisesti ollut aina osa sekä itää että länttä. Yhdistynyt Saksa ei tee tässä myöskään poikkeusta. Tästä johtuen Saksa-tutkimuksen kontribuutioiden ”konseptimatka” IKE-maiden suuntaan voi tuoda tutkimukselle huomattavaakin lisäarvoa.

Viitteet

- 1 Adomeitin tulkinnan mukaan juuri tämä asymmetria BRD:n ja DDR:n välillä merkitsee, ettei Stalinin ensisijainen pyrkimys ollutkaan Saksan jakaminen, koska tällöin hän olisi pyrkinyt sellaiseen jakoon, jonka lopputuloksena olisi ollut kaksi maantieteellisesti, väestöllisesti ja tuotannollisesti tasavahvaa Saksaa. (Ks. tark. Adomeit 1998, 66-69.)
- 2 Tähän viittaa myös sisäministeri Wolfgang Schäuble kommentti vuodelta 1990: ”Tässä ei ole kyse kahden tasaveroisen valtion yhdistymisestä. Me emme aloita yhdenvertaisista lähtötilanteista. On olemassa peruslaki ja on olemassa Saksan liittotasavalta.[...] *Teillä on nyt osallistumisoikeus, ja me huomioimme sen.*” (sit. Schroeder 2000, 125 mukaan, kursivointi K.E.)
- 3 Ohjelman ydin oli Saksan jaon päättämiseen tähännynt kolmivaiheinen prosessi (sopimusyh-

teisö, konfедераatio, federaatio). Samalla BRD-DDR-suhteiden syventäminen ja apu DDR:lle tehtiin riippuvaiseksi DDR:n halusta toteuttaa poliittisia ja taloudellisia uudistuksia. Ohjelma on dokumentoitu esim. Bickerich 1995, 247-255.

- 4 Mm. sisäministeri Wolfgang Schäuble totesi 1990: ”On kyse DDR:n *liittymisestä* Saksan liittotasavaltaan, ei päinvastaisesta tapahtumasta. Meillä on hyvä peruslaki, joka on osoittanut toimivuutensa.” (sit. Schroeder 2000, 125 mukaan, kursivointi K.E.)
- 5 Offe 1994, 276. Nyt on kuitenkin syytä huomata, että Offenkin argumentaatio lähtee oletetusta tarpeesta poistaa havaittu funktionaalinen asymmetria, vaikkakin Offe tulkitsee tämän tavoitteen epäonnistumisen myös mahdollisuudeksi.
- 6 Detaljoidumpi transitologia-kritiikkini on luettavissa, Elo 2001.

Lähteet

- Adomeit, Hannes (1998), *Imperial Overstretch. Germany in Soviet Policy from Stalin to Gorbachev: An Analysis Based on New Archival Evidence, Memoirs, and Interviews*. Baden-Baden: Nomos.
- Beyme, Klaus von (1995), Wissenschaft und Politikberatung im Transformationsprozeß der postkommunistischen Länder. – *Transformation sozialistischer Gesellschaften*. Am Ende des Anfangs (Leviathan Sonderheft 15/1995). (Hrsg.) Hellmuth Wollmann, Helmut Wiesen-thal & Frank Bönker. Opladen: Westdeutscher Verlag, 117-133.
- Beyme, Klaus von (1999), *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. 9., neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Bickerich, Wolfram (1995), *Helmut Kohl: Kanzler der Einheit*. Düsseldorf: Econ.
- Brezinski, Horst (2001), 10 Years of German Unification – Success or Failure? – *Ten Years of Economic Transformation. I: The Economies in Transition and the EU Enlargement* (ed.) Kari Liihtu. Lappeenranta: Lappeenranta University of Technology. Studies in Industrial Engineering and Management, N:o 16/2001, 2-19.

- Elo, Kimmo (2001), Itäisen Saksan järjestelmämuutos. Kriittisiä huomioita transitiotutkimuksesta. – *Politiikka* 43(3), 208-225.
- Grünbaum, Robert (1999), *Deutsche Einheit*. Opladen: Leske+Budrich.
- Haftendorn, Helga (1989), Außenpolitische Prioritäten und Handlungsspielraum. Ein Paradigma zur Analyse der Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. – *Politische Vierteljahresschrift* 30(1), 32-49.
- Hesselberger, Dieter (1999), *Das Grundgesetz. Kommentar für die politische Bildung*. 11., überarbeitete Auflage. Neuwied; Krefeld: Luchterhand.
- Huntington, Samuel P. (1991), *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century*. Oklahoma: Norman.
- Kaase, Max (1999), Innere Einheit. – *Handbuch zur deutschen Einheit 1949-1989-1999* (Hrsg.) Werner Weidenfeld & Karl-Rudolf Korte. Aktualisierte und erweiterte Neuauflage. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 454-466.
- Korte, Karl-Rudolf (1996), Nur eine Frage der Zeit? Perspektiven für eine einheitliche politische Kultur in Deutschland. — *Eichholz-Brief* 33, 13-19.
- Kubicek, Paul (2000), Post-Communist Political Studies. Ten Years Later, Twenty Years Be-

- hind? – *Communist and Post-Communist Studies* 33, 295-309.
- Kupferberg, Feiwei (1999), *The break-up of Communism in East Germany and Eastern Europe*. London: MacMillan Press.
- Linz, Juan J. & Stepan, Alfred (1996), *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Marckwick, Roger D. (1996), Discipline in Transition? From Sovietology to 'Transitology'. – *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 12(3), 255-276.
- Merkel, Wolfgang & Puhle, Hans-Jürgen (1999), *Von der Diktatur zur Demokratie. Transformationen, Erfolgsbedingungen, Entwicklungspfade*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
- Merkel, Wolfgang (1996), Theorien der Transformation. Die demokratische Konsolidierung postautoritärer Gesellschaften. – *Politische Theorien in der Ära der Transformation* (Hrsg.) Klaus von Beyme & Claus Offe. Opladen: Westdeutscher Verlag, 30-58.
- Merkel, Wolfgang (1999), *Systemtransformation. Eine Einführung in die Theorie und Empirie der Transformationsforschung*. Opladen: Leske+Budrich.
- Nyysönen, Heino (2001), Muiston ja muistuttamisen politiikka. – *Politiikka* 43(1), 26-36.
- Offe, Claus (1994), *Der Tunnel am Ende des Lichts. Erkundungen der politischen Transformation im neuen Osten*. Frankfurt/Main: Campus.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary* (1998). 5th ed., 6th impression, with corrections, Oxford: Oxford University Press.
- Pollack, Detlef (2000), Das geteilte Bewusstsein. Einstellungen zur sozialen
- Ungleichheit und zur Demokratie in Ost- und Westdeutschland 1990-1998. – *Von der Bonner zur Berliner Republik. 10 Jahre Deutsche Einheit* Hrsg. Roland Czada & Hellmut Wollmann. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag. Leviathan Sonderheft 19/1999, 281-307.
- Quint, Peter E. (2001). The Constitutional and Legal Framework of German Unification. – *Der Vereinigungsschock. Vergleichende Betrachtungen zehn Jahre danach*. (Hg.) Wolfgang Schluchter & Peter E. Quint. Weilerswist: Velbrück Wissenschaft, 19-38.
- Reißig, Rolf (2000), Nach dem Systemschock. Transformationen im Osten und Wandel der "alten" Bundesrepublik". – *Von der Bonner zur Berliner Republik. 10 Jahre Deutsche Einheit* Hrsg. Roland Czada & Hellmut Wollmann. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag. Leviathan Sonderheft 19/1999, 73-88.
- Salminen, Ari & Temmes, Markku (2000), *Transitioteoriaa etsimässä. Johdatus jätkikommunistien maiden hallinnon uudistamisen lähtökohtiin*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti. Kikumora Publications B:10.
- Schluchter, Wolfgang (2001a), Einleitung. – *Der Vereinigungsschock. Vergleichende Betrachtungen zehn Jahre danach* (Hg.) Wolfgang Schluchter & Peter E. Quint. Weilerswist: Velbrück Wissenschaft, 11-15.
- Schluchter, Wolfgang (2001b), Parteien zwischen Ost und West. – *Der Vereinigungsschock. Vergleichende Betrachtungen zehn Jahre danach* (Hg.) Wolfgang Schluchter & Peter E. Quint. Weilerswist: Velbrück Wissenschaft, 148-173.
- Schmidt, Manfred G. (1992), Political Consequences of German Unification. – *West European Politics* 15(4), 1-15.
- Schroeder, Klaus (1998), *Der SED-Staat. Geschichte und Strukturen der DDR*. München: Bayerische Landeszentrale für politische Bildungsarbeit.
- Schroeder, Klaus (2000), *Der Preis der Einheit. Eine Bilanz*. München: Carl Hanser.
- Stöss, Richard (2000), Mehr Kontinuität als Wandel. Das Parteiensystem vor und nach der deutschen Vereinigung. – *Von der Bonner zur Berliner Republik. 10 Jahre Deutsche Einheit* Hrsg. Roland Czada & Hellmut Wollmann. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag. Leviathan Sonderheft 19/1999, 308-327.
- Thumfart, Alexander (2002), *Die politische Integration Ostdeutschlands*, Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Vanhanen, Tatu (1984), *The Emergency of Democracy. A Comparative Study of 119 States, 1850-1979*. Helsinki: Finnish Society of Sciences and Letters.
- Vogt, Henri (2002), Demokratia itäisessä Euroopassa vuoden 1989 jälkeen. – *Politiikka* 44(3), 238-248.
- Wiesenthal, Helmut (1995), Die Transformation Ostdeutschlands. Ein (nicht ausschließlicher) privilegierter Sonderfall der Bewältigung von Transformationsproblemen. – *Transformation sozialistischer Gesellschaften. Am Ende des Anfangs* (Hrsg.) Hellmuth Wollmann, Helmut Wiesenthal & Frank Bönker. Opladen: Westdeutscher Verlag. Leviathan Sonderheft 15/1995, 134-159.